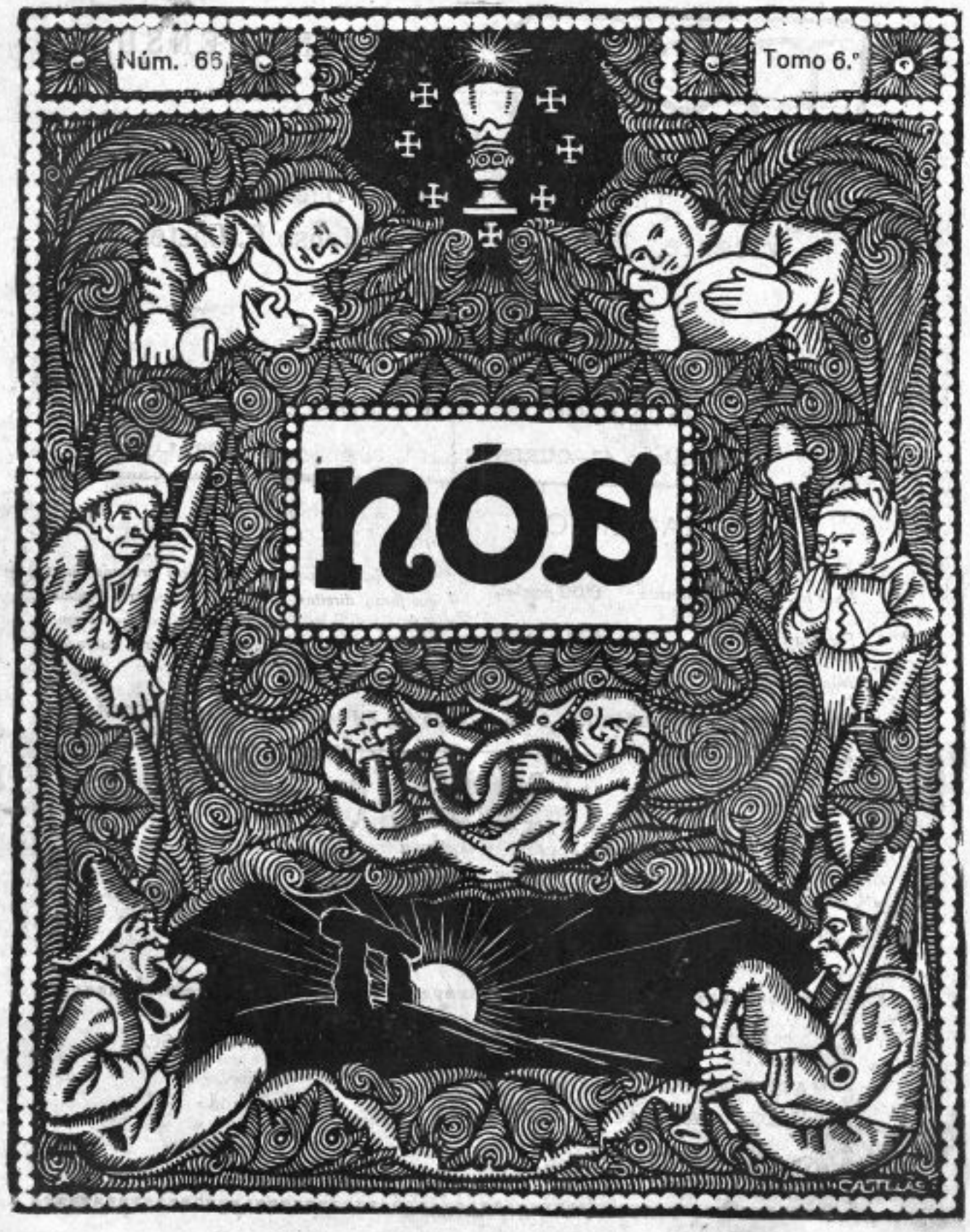
Núm. 66
Tomo 6.º
nós
CATTLÁS

NÓS.

BOLETÍN MENSUAL da CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.°—A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Península	6'00 *pesetas.*
Fora da Península	8'00 »
Número solto	0'70 »

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

NOTA

Este boletín non pubricará máis orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

Tenzón co malvís amigo por FERMÍN BOUZA BREY.
Xelmírez, orador, por RAMÓN OTERO PEDRAYO.
As industrias líticas da Guardia.—Novas estazón, por MANUEL F. COSTAS.
Arquivo Filolóxico i-Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos, as verbas, POL-A REDAUCIÓN.

Reloxería ZENITH

MAQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS

M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco

Abogado

Santo Domingo, 47-2.° Ourense

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XI ★ Ourense 15 de Xunio do 1929 ★ Núm. 66

TENZÓN CO MALVÍS AMIGO

Ei, malvís do choupal dourado,
ceiba o luceiro do teu cantar,
prendido da serán e do sol-nado,
na brétema arrandeado,
de vagariño a brilar!

Prisarás â noite ispida...
Adomea o herbal de estrelas
ca tua fouce infinida!

Ei, malvís do choupal neboento,
enfía as liñas sotils do vento
na agulla da túa canzón;
pon coseita a fontenla fresca do pensamento
ca burga de folía do corazón!

Apáñame ô mar en roda:
n-un desmaio do teu bico
a justeza da mar toda.

Ei, malvís do choupal veciño,
cata na frouma do teu niño
o froito do Tempo a madurecer...
Peteira na roda eterna de ese muiño
que a tí e a mín hanos moer!

BOUZA-BREY

XELMÍREZ, ORADOR

Lémbrome dos días do Instituto cando algunha vez deixando o balbordo dos cráustros acougaba no silenzo da Bibrioteca de Ourense. A mesma cuias cinzas ollamos voar tráxicamente sobr'a indefrenza da cibdade o tristeiro día da Purísima do 1927. Ordeábanse as ringleiras de poderosos volumes; locian os tídoos da Patristica, do Dereito, da Mística, da Historia no rexo lombo dos grandes libros. Habia no local unha friaxe d'inverno na montana pois aquela era unha serra na que en valentes estratos se dispuña todo o esforzo das xeneracións hastra os comenzos do século dazanove. Pra que fuxira aquela friaxe sería preciso o que non foi: qu'a Bibrioteca fora o centro d'unha sabia escola d'outos estudos. Entón, os libros non'os figurarían herméticos ôs rapazes do Instituto. Algún dos meus compañeiros coidaba que baixo os tídoos «Opera» se gardaban os libretos e as partituras da Tosca, do Rigoletto, do Sansone e Dalila. Eu confeso que agarrando algunha crónica vella sentía ás poucas páxinas os ollos cheos d'area e unha envexa tola de pasear pol-os fondos camiños animados pol a primaveira ou de ouservar gozosamente os renovos dos castiñeiros d'Indias no xardín do Posío. N'isto tiña grande culpa o meu pouco e malo latín. Contodo, lémbrome ben, cando a casoalidade fíxome coller o tomo XX da «España Sagrada». Apesares da miña iñorancia eu sentía na frouma pecha das páxinas, un latexar de vida, un intrés enorme. Alí xentes alonxadas de nós pol-o tempo e que nos anos da adolescenza figuran mais distantes, falaban e vivían, iban e viñan, atafegábanse por mil asuntos. Habían impresiós de paisaxes, longas camiñatas pisando camiños que se podían identificar doadamente no mapa. Con perdón dos crásicos aquelo era moito mais atraente que Tito Livio. Un noxo que se non traduxera na cátedra de Latín.

O vello códice pubricado pol-o P. Flórez aínda agarda a necesaria edición crítica, e tamén a edición popular e anotada qu'a poña ô alcance do púbrico. Unha das maores fortunas da Galiza é dispoñer d'iste rico tesouro d'escritos antergos suxestivos hastra pr'os mais cativos voluptuosos das letras. No testamento de Odoario, na compostelán, na crónica troyana, nos canzoeiros, nos nobiliarios, hai vida e intrés. A poderosa enerxía da Galiza medioeval—o tempo en que forxóu noso carauter moderno—prestalles lediza incomparable. No latín da «Compostelana» hai verdes paisaxes, o ritmo das arquiteituras que s'erguen, o infindo rumor de pobo, paixós grandes e pequenas, cuquerías e procedementos de cacique, documentos que falan, unha familiaridade c'os camiños do mundo propio da crecedoira universalidade de Compostela. Un poema soilo houbera gardado feituras e además de calcolada grandeza; na historia a firme intelixenza e a paixón guiadora do héroe non esquence isas mil cousas pequenas que compoñen o tecido da vida.

Don Diego—Don Sant-Iago—está presente en todal-as páxinas, dinamizándoas. Sintese pisar rexamente pol-as rúas, pol-os camiños, pol-os salós dos pazos. Percíbese o encello enrugado pol-a vontade, o fino sorrir do político, as máscaras con que moitas veces recobre a sua labourada i-enérxica faciana galega, o pracer sportivo con que se mergulla nas compricacións, os además apaixoados ou prudentes, e sobretodo a grande voz do prelado mandando, aconsellando, improrando. Unha voz que coidámos familiar tanto no latín qu'il teima fazer elegante como convén á grandeza da sua Eirexa coma no romance que non coñecemos e aduviñamos novo, recendente com'un enérxico viño novo carregado de esenzas do agro, salgado de mar, e aberto ás verbas que viñan de fora nos beizos dos pelegrinos.

A idcia do Prelado foi servida por unha calidade entón tamén necesaria pr'o trunfo; a elocuencia. D. Diego sabía falar. E os burgueses, os feudales, os reises, os abades e os papas sentiron a forza da palabra mais conqueridora n'un tempo de ceibes e primitivos carauteres, dispostos â emoción, no medio da sua violenza a materia de suxestión pra un temperamento forte e coñecedor da xente. Un místico do estilo do San Pedro Mezonzo non houbera, de fixo, chegado ôs eisitos de D. Diego apesares da gabada misticidade do tempo. Tampouco un legado retórico ou curialesco. Os creadores teñen que lixar as máns na terra da realidade. Lembremos algús istantes a dinamicidade das verbas de D. Diego.

1102. No outono vai cos seus millores familiares a visitar as eirexas que tiña en Portugal a Sé compostelán. Estaban en terra nemiga, no cerne da diócesis de Braga alongada da compostelán por isas loitas canónicas que endexamais s'esquecen. D. Diego decatouse deseguida da situación e quixo comprir suas arelas. Xuntando os familiares botoulles un discursiño que non ten perda. Estaban agasallados no pazo que tiña en S. Vitorio o arcebispo bracarense, estaban en parroquias suxetas a Sant-Iago, mais era preciso levar as santas reliquias. O episodio é ben coñecido. Don Diego falóu: meus amigos xa sabedes que viñemos a ordear e restaurar. Ben vichedes como están abandoadas as reliquias dos santiños.» E de sûpeto espón a idea que a todos se lle ocurrira mais da que de fixo ningún s'astrevía a falare: levalas pr'a Sant-Iago. Aduviñase a sadisfaución de todos e tamén o medo. Deseguida D. Diego aconsella o único procedimento: «é necesario proceder con moito sagredo» xa non se precisou outra cousa. Todal-as vontades estaban afeixadas. Aínda qu'a «Compostelán» non'o conte ben se vé o sorriso de D. Diego cando pasado o Miño qu'iba de monte a monte descansaron as reliquias na eirexa do S. Bartolomeu de Tuy.

1.107. Celebrábase concilio en León e tratouse do asunto xa vello dos arciprestádegos de Besoucos e Trasancos disputados entr'as diócesis de Mondoñedo e Sant-Iago. D. Diego estaba afeito a cruzar as serras medianeiras entre León e Galiza. Tamén acudíu, apesares da caducante vellez o bispo mindoniense D. Gonzalo; non se sabe si foi o santo qu'afundíu na mar unha escuadra normanda, mais ninguén dubida da forza que mostróu defendendo os dereitos da sua diócesis. Os preiteantes compareceron diant'un tribunal de bispos. D. Diego diant'o Rei, e o concilio falou elegantemente en latín como compría â dinidade da Asambrea. Non se conservou a sustanza do discurso, mais debeu ser fino porqu'en fin de contas a eirexa de Sant-Iago cuáseque ganou un preito dos mais emtrambilicados.

1.104. D. Diego vai facer a visita *ad sacra limina Apostolorum*. Non'a fixera ningún prelado iriense. D. Diego ledamente *transpirenen* (transpirenarit) en Auch o arcebispo Pardiac recibiuno con pompa. Cadraba a festa dos Remedios e D. Diego foi o eleito pra predicar o sermón. Isto no meio das graves cavilaciós que lle producía o pleito do *pallio* qu'iba demandare a Roma. Maxinase as longas latricadas de D. Diego c'o abade S. Hugo baixo as frolidas arcadas de Cluny. Tempos ditosos do románico, do abrente das línguas, da Europa xerminal. Logo as verbas de Xelmírez espallaron os prexudicios que Roma tiña acugulados sobr'a eirexa de Compostela; coidábana quizais un perigoso patriarcado capaz de iniciar andando cs tempos un cisma d'Ocidente. Na Roma abombeada de cúpulas bizantinas, inzada d'unha vexetación de torres feudales que s'agarraba com'as montanas nas disformes estroituras do Imperio, romorosa d'augas craras e indefrentes da Sabina, a verba de Xelmírez, seu latín apenas encobridor do pulo d'un linguaxe novo, debeu resoar ispirando confianza como n'outrora aquiles ingreses, os primeiros católicas da Albión dos que dixo o Papa San Gregorio: «non Angli, sed Angeli» Xa non era novo o Bispo santiagués, mais levaba o capital d'esprencia d'unha rexa testa petrucial e a man que gobernaba dend'a sede os primeiros proeles galegos da nova Era, sabía gardar a grandes golpes de báculo, o primado román, nas beiras do grande mar. ¿Quén se resiste a siñalar os pensamentos que necesariamente tivo Xelmírez diant'ô

trunfo das arquiteituras? Soñaba con erguer outra Roma de granito pra que fora raíña da mais lonxana Hesperia.

Non foi preciso chegar ás istitucións representativas pra que o poder da palabra dinamizase o mundo. Na Edade Meia guióu ás moitedumes: o sermón de Clermont, o apostolado dos mendicantes, as verbas dos xefes dinantes da batalla, a tribuna ardente de Xohan Huss, os discursos das Dietas e os que mandaban ós pobos en marcha.

1.113. No cerne da loita entre D.ª Urraca e o seu home. Loita na que se defiñe com'unha potenza firme a persoalidade da Galiza baixo o xogo múltipre das figuracións. N'iste ano en Burgos a Raíña e os galegos fixeron as paces, na vila. O castelo ergueito no outo coto, axexador da planura e das correntes do Arlanzón coma nos tempos, ainda presentes, do campeador, estaba ocupado pol-as tropas d'Aragón. Un Burgos románico, apegado ô chán, fogar de labregos guerreiros inferior a León e a Galiza pol-a cultura e o señorío. Chegou o día do San Xohan e D. Diego bó galego afeito a sentir o miragre d'aquila úneca alborada do ano, toda mollada de paganía, quixo celebrar a misa. Entón a eirexa do S. Xohan estaba fora das murallas. A «Compostelán» precisa en duas liñas enérxicas a situación da cibdade. No meio da Misa do San Xohan diante «Civitatis Civis, Castellani, omnesque exercitus Gallaetiae, nec non Regina cum omnibus suis Proceribus» falou Don Diego da situación das Españas. Discurso de outa dinidade ecresiástica e tamén de finas e positivas apreciacións políticas: lembra a felicidade do bó tempo de Alfonso VI, espón con crúa nudeza os males presentes, e manexa o tema bíbrico entón o soilo que tiña poder pra mover os ánemos: a disgraza da tribu de Benxamín contada no Libro dos Xueces foi o texto escolleito. Baixo o latín da Historia aduviñase unha elocoencia rexa, de grandes frores feridoras da maxinación c'a virtude das esceas esculturadas nos capiteles e nas arquivoltas: pra salvar á cristiandade española é preciso desfaguer as néboas do pecado «coller o escudo da virtude, vestir a loriga da xustiza». Verbas mais fortes no esceario da guerra. Pois deseguida chega El Rei d'Aragón; no meio do estrondo da loita celébrase un concilio en Palencia. Deseguida chegan a Burgos legados d'Aragón con promesas de paz. A Raíña celebra unha gran xuntanza no claustro de Santa María; falan os legados do Batallador; as disposicións da Asambreia sonlle favorabres. Don Diego estaba alí, pedíronlle que falara. Xelmírez estivo ademirabre sentindo a cada palabra medrar a sua impopularidade na asambrea; falou como representante de Deus; do dreito divino descoñecido pol-o tirano, das inxusticias, mortes, violacións do Rei, c'un pulo de valentía dino d'un Hildebrando, anatematiza a todol-os que queiran xuntar os esposos. Il representante de Deus, ten autoridade pra revelar de todol-os xuramentos e fortifica a orazón ardente c'as Letras do Papa. Ténse gabado a Xelmírez como fino político e hastra houbo quen o considerou unha especie de tipo de cacique de outura. Eiquí a postura de D. Diego tivo a valentía do espírtoal, un valor d'aquela non negado. Xulian Benda diría de que xeito foi D. Diego un bó *clerc*. A cousa púxose mal: os mais agarraron pedras e quixeron atacalo. Mais os soldados galegos rodearon o seu Pastor («dominum suum armata mam undique mumiunt») e levárono sin dano ô acougo das tendas.

1116. Chegan correios a Compostela. Veñen de parte do Príncipe galego D. Alfonso; quer o que é seu; o xuramento de fidelidade e o señorío recoñecido da Galiza. D. Diego obrigado pol-a misericordia (n'ista verba temos que ver a simpatía pr'a lanzal i-espranzada mocidade) e «iusticia cogente» xuntou os señores, o clero e o pobo; suas verbas alcanzaron unha compreta unanimidade que non tivo en conta os perigos que s'aveciñaban nin a pouca edade do Príncipe.

Os exempros poderían ser mais. Precisase un estudo psicolóxico do grande prelado e do seu tempo. Un tempo de paixós e de loitas entre fortes señores, un pobo que s'orgaiza, e novas cousas que bulen pol-o mundo. Xelmírez canaliza en certo sentido a historia da Galiza. Impón o ritmo da sua persoalidade. E n'ista laboura non tivo a

menor parte a palabra de D. Diego, palabra forte e prudente, apostólica e finamente política, en cuio estudo acabado ollaráse cando se faga, o locir d'unha das maneiras do esprito galego; un realismo vidal poderoso misturado c'un programa ideal, sempre presente e que ô igoal da misticidade galega non perde posto en contacto c'a vida.

R. OTERO PEDRAYO

AS INDUSTRIAS LÍTICAS d'A GUARDIA

NOVAS ESTAZÓNS

(Conclusión)

RASPADORES

Hai en Area Grande e demais estazóns gardesas duas crases de raspadores. Uns derivados d'unha lasca desprendida d'un seixo por unha forte pancada, conservando o bulbo de percusón, e retocando despois os bordes; outros nucleiformes, discoidaes, outidos por golpes dados co percutor sobre o contorno do seixo, d-un lado e d-outro, hastra conseguir un borde en zig-zag.

Os raspadores do pirmeiro tipo son os mais abondosos. Consisten, ás vegadas, en unhas lascas sin retoques, desprendidas do seixo, non á ventura, sinon seguindo un plan determinado, e utilizadas sin mais retoques marxinaes; mais a maor parte son unhas fermosas pezas que presentan un evi

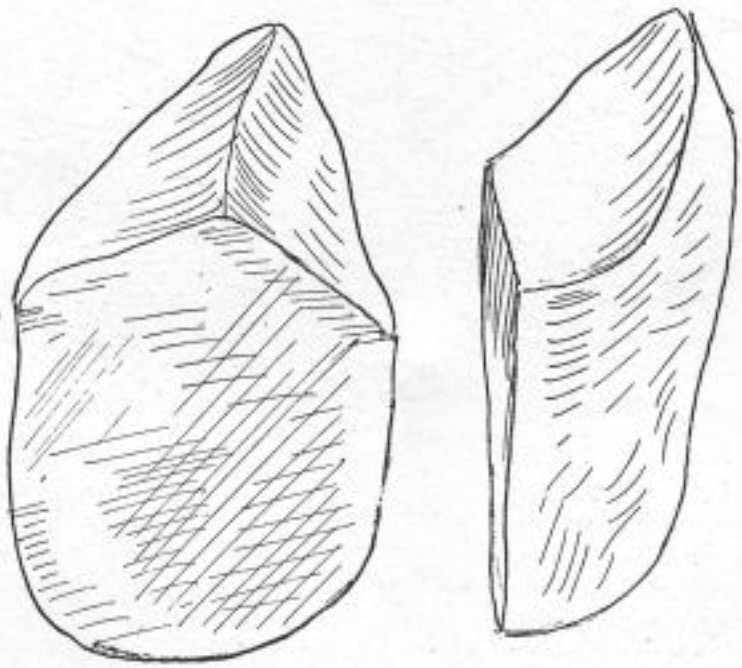

Fig. 6.ª

dente progreso n-ista cativa e rudimentaria industria.

As figuras 9 (1) e 10 (2) amostran dous de istes raspadores. A face esterior presenta a superficie rolada da cuarcita; o borde superior ten un gume afiado, ás vegadas en leve zig-zag, por unha serie de retoques dados habilmente. A parte inferior é a mais intresante pois presenta un ensanchamento que se adauta á palma da man permitindo a sua prehensibilidá.

A figura 11 representa un raspador, derivado tamén d-unha lasca, mais este está retocado en todo o contorno i-apontado n-unha extremidá (3).

Ô segundo tipo de raspadores ou nucleiformes pertencen os das figuras 12 e 13. Iste último é unha belida peza discoidal de cuarcita escura que a figura representa en tamaño natural. Foi achada por mín en Aldramán, e doada ô museu da sociedade «Pro Monte» d'A Guardia. —As duas faces paralelas conservan a superficie natural do seixo; as lascas foron tiradas solo d-un lado formando un gume sensiblemente circular. É pena que as aristas estean algo roladas pol-o mar.

OUTROS INSTRUMENTOS

Figuras 14 (1) e 15 (2).—*Machadas de man* análogas ás de Camposancos e de Ancora que descreben cô nome de *coups de poing* Fontes na figura 4 do seu citado traballo e Serpa-Pinto na figura 20.

A que represento na fig. 15 é un intresante

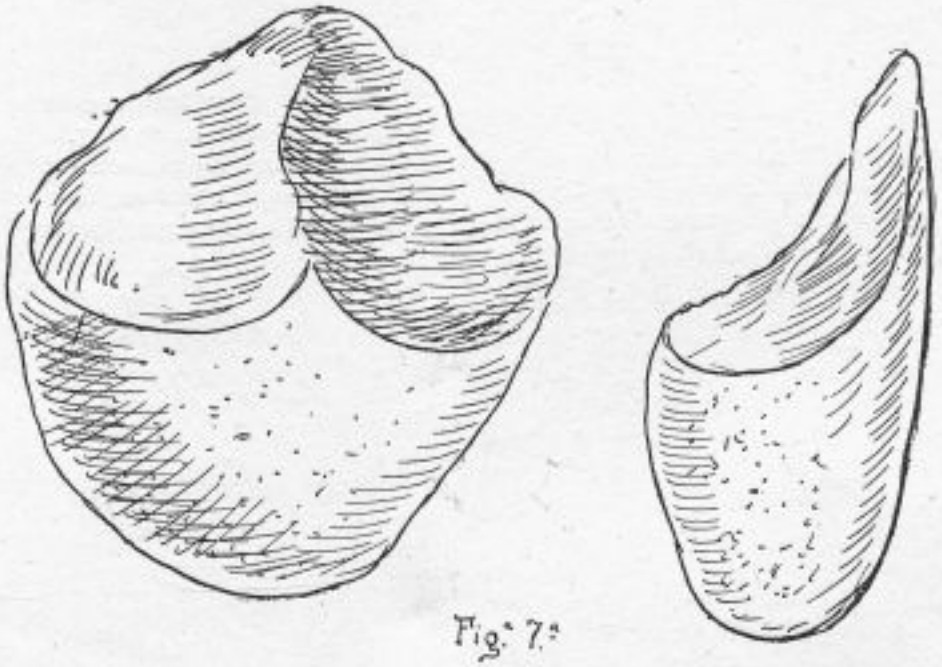

Fig.ª 7.ª

eixemplar que lembra a machada de man discoidal, de ofita, da época *acheulense*, procedente de «Cueva del Castillo» da fig. 78 de «El Hombre fosil» do Maestro Obermaier (3).

Figura 16 (4).—Núcleo de cuarcita. O lascado foi feito d-un lado. Os bordes foron retocados pra facer un gume afiado en todo o contorno, o que presupón a sua utilizazón como machada de mán. Foi recollido en *Sete Camiños*.

(1) Entregada ô Sr. Rodríguez Elías con destino ô Museu Municipal en formazon, de Vigo.

(2) Id. ô Se. Cuevillas prô Museu d-Ourens.

(3) Entregado ô Sr. Castillo con destino á Real Academia Gallega da Cruña.

(1) Entregado ô Sr. Cuevillas pr'o referído museu de Ourense.

(2) Id. ô Sr. Castillo pr'o da R. A. Gallega.

(3) Obermaier.—«El Hombre Fosil», pág. 180.

(4) En poder do Sr. Castillo co mesmo fin das anteriores.

Figura 17.—É unha peza notable. A sua técnica é a dos raspadores do pirmeiro tipo descrito. Ten o mesmo ensanchamento que fai de puño, mais o *tranchant* esténdese solamentes pol-a parte superior, presentando un zig-zag bastante groso que empede seu uso como raspador. A face exterior é naturalmente a do seixo, i-a interior, aparez con un polimento que non semella feito pol-o rolar do mar. Recollinna na Cetárea de Silva. (1)

Figura 18.—Procede de Area Grande i-é unha das pezas mais intresantes das por mín atopadas, e da que nos dá cativa ideia a figura en tamaño natural. É unha peza triangular que semella unha punta de lanza e fai lembrar as puntas de retoques marxinaes alternos do *Monsteriense V* que descrebe o Dr. H. Martín procedentes de La Quina (2). A nosa punta ten retocadal-as márxes alternas das faces opostas *a* é *c*. Intentamos recadar en col de esta peza a autorizada opinión do P. Jalhay, i-a tal fin trasladeime a Camposancos acompañado do arqueólogo galego D. Xulián López, mais a ausenza—ô parecer definitiva— d-aquil señor no nos permitiu conseguir o noso propósito. Foi doada ô museu da Sociedade «Pro Monte» d'A Guardia.

Fig.ª 8ª

CONSIDERAZÓNS

Foi o Prof. Obermaier quen deu o nome de *Asturiense* ô conxunto de industrias descobertas pol-o Conde de Veiga do Sella na Cova do Penicial (Asturias) en 1914. N-un comenzo foron atribuidas ô *paleolítico* antigo pol-o referido Conde, como antes o foran tamén as cuarcitas de Biarritz, mais tarde as de Camposancos, e tantos outros seixos lascados aparecidos isoladamente en diversas estazóns españolas e portuguesas.

Compréndese isa confusión por tratarse d-unha industria moi rudimentaria e custa trabállo matinar como dispois da portentosa civilizazón do *Magdalenieuse* poido o home cair tan baixo.

Foi preciso que o repetido Conde de la Vega del Sella descobrise ista industria nas covas de Riera e de Balmori, con fauna propia i-en propia estratificazón mesmo enriba das camadas do *arilíense*, pra que poidese ser fixada a sua cronoloxía.

Non todos están conformes co ista civili-

(1) Téñoa no meu poder c-un pequeno lote destinado ô Seminario de Estudos Galegos de Sant-Iago.

(2) Dr. Henri Martin.—«Le Mousterien terminal de la Quina». Véxase tamén Georges Goury.—Origine et evolution de l'homme». Paris 1927.

zazón. O P. Carballo (1) matina que a culturo *asturiense* é a do *cuerquense*, ou dos *paraderos* de Vilanova, coa variante local de unhas tribus pescadoras moi probes e atrasadas que poblaban toda a costa W de Europa.

Agora ben: ¿as industrias d-A Guardia son realmente *asturienses*? Nós coidamos que si, mais coidamos tamén que non caben no cativo marco siñalado a ista civilizazón. Probabelemente veñen de mais atrás e de fixo alónganse hastra mais adiante.

En Galicia non se conoce ningunha estazón paleolítica; todo o mais achádegos soltos. A natureza do chan galego, carecendo de rocas calcáreas, non pirmitiu a formazón d-isas grutas maravelosas ond'os sabios van remexendo as camadas ô igual que as follas d-un libro que se volvesen ô rivés; así que non é doado facer un concenzudó estudo metódico d-isas remotas idades, pois nas estazóns *epígeas* sin elementos faunísticos e sin poder siñalar un nivel xeolóxico, non se poden sentar afirmazóns.

Isto non quer decir que non fose habitada por tribus paleolíticas; tod-o contrario, pois estando en millores condizóns climatéricas que outras rexións veciñas non parece natural que istas estivesen habitadas i-a nosa non. Pol-o menos, ista península do Trega, bisbarra vizosa, bañada pol-o mar e por un río caudaloso, ricos en peixe e marisco debeu estar poboada pol-o home do *paleolítico inferior* que, ô igual que o *asturiense*, tivo que empregar a cuarcita como primeira materia, por falta de silex.

Agora ben: no utillaxe das estazóns guardesas ¿hai mistura de industrias —acaso elementos *musterienses*— como parece supôr o P. Jalhay? ¿Trátase d-unha supervivencia de formas? ¿Ou será mais ben unha sinxela coincidenza de tipos, debida ô atraso evidente das tribus *asturienses* que empregaban tamén os seixos de cuarcita como materia prima?

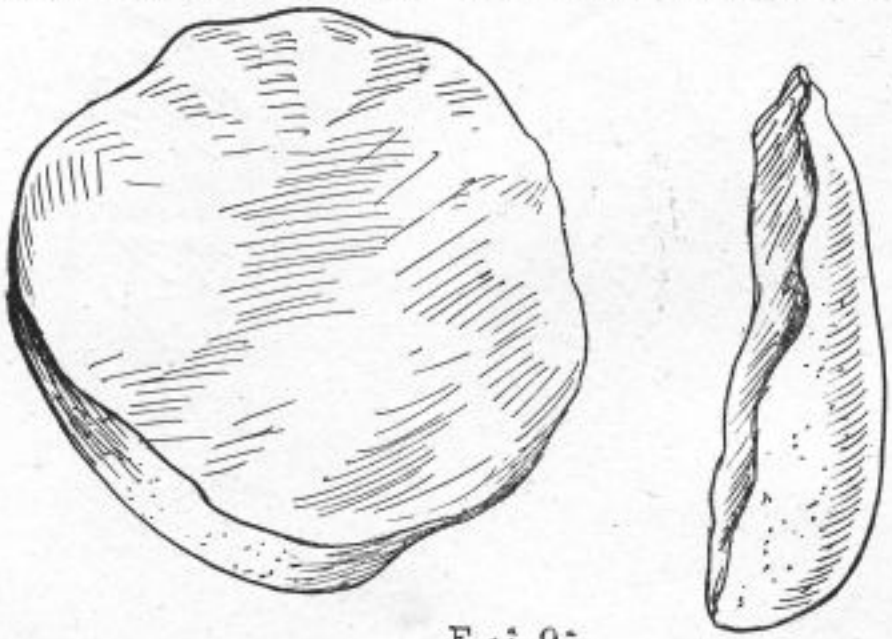

Fig.ª 9ª

Non é doado, por hoxe, contestar compridamente istas perguntas, mais confiamos que non tardará en facerse algunha luz que permita tratar istas custions con mais seguranza.

Xa dixemos que istas industrias, na Guardia, chegaron hastra a segunda *idade de ferro*. Na citania do Trega aparecen con fartura *poutadas, machadas* e *picos*, os típicos *picos asturienses*, misturados côs refinamentos do *Hallstat segundo*; e tamén aparecen

(1) J. Carballo.—«Prehistoria».

seixos, levados naturalmente pra ser traballados, e un percutor. (1)

Istes instrumentos tiveron usos moi diversos, pois é natural que sendo cativa a variedá de uteis, cada un debía de ter varias aplicazóns. Decía Mortillet, a propósito das machadas *chelenses*, que unha machada servía para cortar, serrar, raspar, romper, etc.

A abondanza d-istes instrumentos nos seixales d'A Guardia, amóstranos qu-o home *asturiense* non os levaba consigo despois de usalos, sin duda pol-o seu peso, e fabricaba outros cada vez que os percisaba. Isto esprica o seu rudimentario traballo.

Réstame espresar meu agradecimento ôs Señores de Lomba e D. Xulián López, de A Guardia, pol-as facilidades que me deron prô meu traballo, i-ô xenial dibuxante C. Padín, a quen debo a xentileza dos dibuxos que ilustran istas páxinas.

MANUEL F. COSTAS

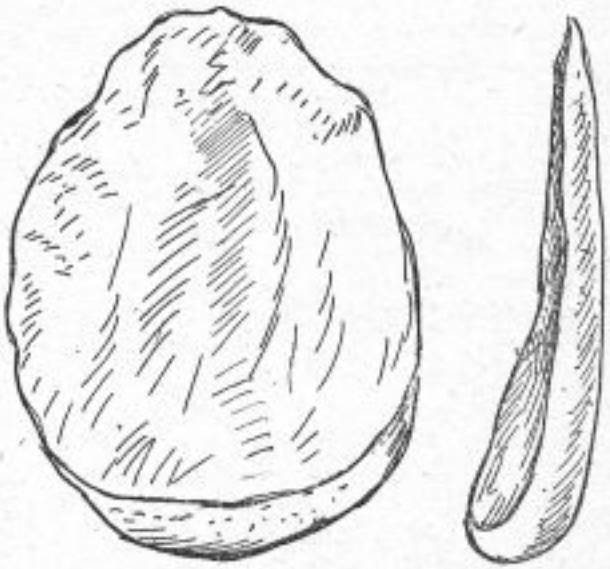

Fig.ª 10.ª

Fig.ª 11.

(1) Recollido pol-o Profesor Mendes Correia, según me informaron.

N. da R. Os dibuxos están reducidos n'un $^1/_4$ do seu grander. No prôisimo número publicaremos as figuras 12, 13 e 14.

Está á esgotarse a

Historia Sintética de Galicia

por Ramón Villar Ponte.

"NÓS" PUBRICARÁ AXIÑA

VERSOS, A TRES CÁS O NETO, por Euxenio Montes.
PELERINAXES (tomo I, con dibuxos de Risco), por Ramón Otero Pedrayo.
ENXANGADAS e O CONTO FOI..., por Victoriano Taibo.
A MORTE DE LORD STAÜLER, por Alvaro M.ª Casas.
NEMANCOS, por Gonzálo López Abente.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

FOLK-LORE DOS CHAOS D'AMOEIRO

As aves e as bestas.

Ao rematar de pôr o óvo, dí a *galiña:*

—Tanto poñer, tanto poñer e andar descalza!

Tanto poñer, tanto poñer e andar descalza! (1)

——

A anduriña dí:

Fun ao mar e vin do mar,
Vol-as teas sin fiar,
Lacoeiras, lacoar, chrrrrr...

——

Do *tinque* cóntase que cando Noso Señor andaba pol-o mundo, escapado dos xudíos, os que o perseguian encontraron ao *chasco* e perguntáronlle si o vira, e o chasco dixo:

—Chás, chás, por ahí ben vas!

Despois atoparon ao tinque, e dixéronlle:

—Tinque, viches ao Noso Señor?

Respondeu o tinque:

—Tin, tin, o de Sodoma e Gomorra por eiquí non vin!

O chasco non se pode comer, porque a mitá é do demo, porque guiou aos xudíos.

——

A *carriza* era o paxaro maior do mundo, mais un día quíxose rebelar contra Dios, e Dios castigouna a ser o mais pequeno. Proba qu'era grande é o niño que ten. En troques, Dios conservoulle o canto. (1)

——

O *gayo* olla pr'as cereixas, e dí:

—Xa raxaron.

E o *avión* dí:

—Xa lle rubiron.

E cando canta, xa nonas hai.

——

O *merlo* pideulle pan á *formiga,* e ela respondeu:

—Mentras andiveches pol-as silveiras, chirlo merlo, chirlo merlo, buscaras pan pr'o inverno! (2)

——

O *sapo* e mais o *zorro* apostaron a quen corría mais. O sapo colleuse ao rabo do raposo, e cando chegaron, o zorro ollou pra trás pra ver onde viña o sapo, e namentras o sapo avantou por riba d'il e chegou primeiro.

——

Á *barbantesa,* os rapaces átana por unha pata, e dinlle:

—Barbantesa, pon a mesa,
Sinon rómpoche a cabeza.

(1) Variante d'Ourense: —Pôr, pôr, pôr, pôr, e andar descalza!

(1) N-outro conto, recollido por nós na Limia, a quen se atribuíe a impiedade é ao *pisco,* que decía:

—Caija el cielo, caija el cielo sin cuidado,
que mis piernas tendrán mano!

E a carriza decía:

—Señor mío Jesucristo,
non vos fiedes das pernas do pisco,
que son podres coma cisco!

Hai unha relación indubidábele antre ambos-contos.

(2) Atopamos eiquí o tema da coñecida fábula da formiga e a chicharra, somentes qu'eiquí variou o persoaxe folgazán.

——

Do *alacrán* dín os pais aos fillos que non s'arrimen a il, que a picadura é mortal. Pra demostralo, dín:

Si te morde o alacrán,
Busca viño e busca pan,
Sacerdote e sancristán,
Que mañá t'enterrarán.

Cando pica un alacrán, friten o alacrán en aceite e póñeno na picadura, e sana, (1)

——

A *donicela*, pra que non se bote a un, non chamarlle *donicela quetmada*, senón *bonitiña*.

Si te morde a donicela,
busca camisa pr'a terra.

——

O *zorro*, cando leva a galiña na boca e lle rezan o responso de San Antonio, sóltaa. Pra facelo fuxir, hai que lle berrar:
—Â *manela!* (o rabo).

——

O casamento da pulga e o piollo.

O piollo e a pulga
querían casar.
Tan probiños eran,
que non tiñan pan.
E saiu a formiga
debaixo da terra:
—Sígase esa boda
Que eu son panadeira.
—Agora, mi vida,
panciño tenemos;
fáltanos bebida,
donde a encontraremos?
E saiu o sapo
debaixo da cuba:
—Sígase esa boda,
que no haxa duda.
—Agora mi vida,
bebida tenemos;
fáltanos madriña,
donde a encontraremos?
E saíu a lebre
da sua camiña:
—Sígase esa boda
qu'eu serei madriña.
—Agora, mi vida,
madriña tenemos;
fáltanos padriño,
donde o encontraremos?
E saíu o rato
do pé do muiño:
—Sígase esa boda,
qu'eu serei padriño.
—Agora, mi vida,
padriño tenemos;
fáltanos gaiteiro,
donde o encontraremos?
E saíu o zorro
do pé do outeiro:
—Sígase esa boda,
qu'eu serei gaiteiro.
Estando na boda,
con tanto ruído,
desprendeuse o gato,
coméu ao padriño. (1)

Xogo dos rapaces.

A *porca:* Fan un buraco na terra, e un ponse ao pé do burato, e os outros arredor, todos con paus.

O que está no burato, tira a *porca*, que é unha pedra grande, e ten que impedir que a porca vaia ao *cortello*, e tíralla aos outros, que están a uns dez pasos.

Os outros danlle á porca cos paus, pra metela no burato, berrando:

—Deixa entrar a porca no cortello!

E il:

—Non quero!

(1) *Similia similibus curantur*, principio qu'informa a môr parte das veces a meiciña popular. Lembremos os estudos de Frazer en col da Magia homeopática. Temos lido tamén un caso real de curación da mòrdedela d'un cen pés d'Ises da zona tropical pol-a aprizazón do cen pés morto, moltado en alcobol. O aceite d'alacrán formaba parte da farmacopea antiga.

(1) Coñecemos variantes d'Ourense e do val de Lemos de iste romance, moi esteso en Galiza. Hai tamén versión castelán.

E defende o burato. Si a porca entra, ten que sair do seu posto, e ponse outro. (1)

——

A *rodela:* xógase c'unha roda de pau d'unha quarta de diámetro, e pondose catro ou cinco de cada lado, lánzana lonxe, uns aos outros.

——

A *ola-ola:* Fan un circo de vinte ou trinta, collidos das maus. Un ponlle nomes a todos, e dícelle ao que queda:

—Ola, ola.
—Vaya vaya.
—Que buscas?
—Un grano.
—Cal grano?
—Un (eiquí o nome d'un d'iles).

Deixan a aquil e bótano, e o nomeado métese no seu sitio.

OS REISES DAS CABRAS

Parodia bufreira das cántigas de reises, que se canta polo mesmo tempo, co-a múseca de:

Iban caminando.
en conversación
diciendo palabras
de gran devoción.

Os reises das cabras son como sigue:

Ven María blanca
Batendo na cara,
—Ay pobre de minhe,
Roubáronme a cabra!
—Xa que cha roubaron,
Que lle has de facere,
Rézalle un responso
Qu'ha de parecere.
E veu o rapaz
co-a faldra fora,
Dicindo qu'a cabra
Era da sua dona.
E veu a Teresa
Co-a barba tesa:
—Xa que cha roubaron
Quen che ha pór a mesa?
N-aquél monte largo
Hai dous bois bermellos,
E saiu a cabra
D'aqueles portellos.
A cabra era boa
Tiña dous cabritos,
Gárdallos pr'o Xan,
Cando veu de quinto.
A cabra era boa
Ten boas talladas,
Unhas son pr'o cura,
E outras pr'a criada. (1)

(Comunicadas por D. Carlos Pulido Parada).

(1) Na Limia e n-outros lados xógase a porca c'unha bula de pau feita atergo, e antre dous equipos. As analoxias co *hockey* son bon grandes.

Galiza no val de Arán.

N-iste recanto pirenaico que pol-a etiología e o lingoaje *patois* mais pertenece ô grupo das terras do Midi francés que â propia Catalonia ainda sumándolle o Rosellón; que no egrejástico dependeu hastra fai pouco de Cominges e que ten por metrópoli mercantil a Toulouse, a cidade dos troveiros, consérvase viva e quente a tradizón de lonjana grandeza de que no medioevo se revestíu Compostela.

E así eisiste a creenza de que, como os galegos ô San Andrés de Teijido (vide *Maciñeira:* «**San Andrés de Teijido**), ou como os portugueses ô noso señor Sant-Iago (vide os comentarios de *Cabal* en «**Los dioses de la Muerte**» e a impugnazón de *Risco* n-esta mesma revista), tense de ir a Compostela de morto si non se vai de vivo.

E cando se topan duas personas e unha pregunta â outra ¿onde vas? *(¿ta un vas?)* como a outra non llo queira decir contesta evasivamente como referíndose a algo remoto e inaccesíbre: a Sant-Iago de Galicia *(en ta Santiago de Galisia).*

F. B. B.

(1) N-Ourense, cando iban cantar os reises e lle non daban o aguinaldo, cantaban co-a mesma múseca d'istes:

Cantámosche os reises
guedellas de cabra,
cantámosche os reises,
non nos deches nada.

Nos dous casos intervén a cabra, o qual indica se cadra unha mesma orixe.

(Notas de V. R.)

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

O ESTRENO DE «O MARISCAL»

VIGO. O 31 de Maio derradeiro. Unha agarda espranzada. A concencia d'algo forte, novo, e fondamente galego que se vai manifestare. Lediza un pouco angustiosa, dos poucos minutos que faltan. Os montes azúes, a badía centilante, o *élan* moderno das ruas, síntense a través d'unha emoción:

—Si calquer cousa chegara pra impedila?... Xa aconteceu fai poucos días na Cruña... Non sabemos que mistereosas potenzas esborrallaran a nosa esperanza.

O Mariscal está feito ópera; unha partitura arrodea com'unha atmósfera musical e mundial os temas do poema. Qu'importá o estorbo d'un momento? Unha nova lingoaxe viste os versos e voará, azada, pol-o mundo. Agora non hai dúbida. O Tamberlick está aceso e a sala vaise enchendo... Unha ópera galega. Unha nova e necesaria faceta pra nos presentarmos na Europa. Orgulosos co-iste pensamento, ocupamos a nosa butaca.

O púbrico, ainda o mais indifrente, decátase da gravedade do momento... Ainda hai ocos no Teatro. Que se lle vai facer? Apesares dos xornais e dos anuncios, moita xente alfabeta ten os sensos pechados. Por outra parte, a xente *bien*... Máis somos tan rutinarios qu'inda nos lembramos d'a xente *bien?*

O mestre Losada bate as primeiras medidas. Pensamos na íntema sadisfaución d'iste home ademirabele dirixindo a sua partitura. Cántase o prólogo. Fala a voz do pobo, a voz verdadeira, que non s'esquece nin minte, nin se deixa amolecer pol-a moda, a voz que sinte coma presentes todal-as realidás galegas, a voz qu'inda se creba co-a door e s'ergue co-a paixón falando do Mariscal. A voz acusadora e vingadora, trunfando por riba dos folicularios e dos historiadores. A vos de Deus. O poeta traballouna en versos de flama, de metal e de sangue; Vilar díulle o ritmo escénico preciso pra faguela sentir pol-o púbrico d'hoxe e de mañán. Losada, a fondura e a perspectiva orquestal; Camilo, a plástica das peisaxes e dos interiores.

Dend'os primeiros istantes domina o sentimento d'unha outa e rara dinidade artística. Levados pol-os versos e pol-a música, xa d'abondo afastados do día transitorio, entran e xogan en nós os temas da Traxedia. Resoa en cada espectador, e a Fadalidade da sorte galega voa pol-a sala e todos sabemos com'aquela múseca brilante, o himno de trunfo, de abrente e de forza ceibe do segundo acto, apenas durará un istante, poil-a treición calculada romperá toda baril resistenza. A Frouseira ergueita e prantada com'un azor axexador da primeira luzada, sobr'un coto afiado, non podería ser conquerida pol-as armas. A pinga da pezoña mordeu o aceiro e abriu o camiño.

Mais outro camiño trunfador dos tempos, móstrase franqueado car'o infindo do futuro, cando a Raza faise presente na prisión do seu mais puro paladín. Pol-as reixas do carce albíscanse as estrelas. No dooroso motivo musical hai unha fé no porvir. O músico fixo algo dino da grande traxedia, unha partitura que purificando dos lixos da terra fai alentar o tema do futuro.

Música rica e comprexa, traballada i-espresiva, con todol-os recursos d'unha mestría técnica postos ao servizo da ideia, ondeante e precisa, opulenta e sobria. Ainda quen non coñeza a obra esprimenta primeiro a door da treición, un istante d'alegría diant'a forza do Mariscal—brío do paladín que sabe ollar outas metas—e a fidalguía de D. Alfonso. A música do terceiro acto é d'unha beleza malencónica poucas veces conquerida. Cando na peisaxe da Ponte do Pasatempo loce ao fondo a esgrevia arquiteitura da Catedral, soilo animada pol-a raiolante rosa do fastial, a traxedia faise congoxosa e pisa a mala fada con graves pisares de Fadalidade. Agárdase un pendón negro na dureza das torres e ven entr'o dolente e apaixoado fuxir dos temas o seco golpe dos machadazos. Cairon o esgrevio carballo e o carballizo. O berro de D.ª Sabela non quer recoñecer que se remata a obra das trevas. Mais todos sabemos que é obra emífera e o tema espranzado canta en nós.

O 31 do Maio derradeiro, foi pra Galiza unha data de superior importanza. A beleza da obra, a concencia artística con que foi presentada, o esforzo dos ademirábeles cantantes, todos avencellados n-un pulo d'entusiasmo e de traballo da millor calidade, foi dina da Galiza. Moito agardaba a terra. Moito ten qu'agradecer aos que souperon franquearlle un camiño hastra d'agora non

sospeitado. E moito deberan cavilar os galegos desconfiados da potenza espirtual da Galiza.

RAMÓN CABANILLAS NA ACADEMIA ESPAÑOLA

Roca de Felipe IV: o Rei Poeta. Tod'o barrio figura trazado por un romántеco na edade da madureza outoniza. Millor por un Martínez de la Rosa que quixera paseiar o seu íntemo desengano por frondas elegantes e arquiteituras ordeadas. Colunata do museu de Reproduciones onde o treito de Lucas Giordano arripiase do frío dos modelados crásicos, o bronze da Raíña que foi despedida somentes por un poeta moderado, casas sobrias, sin ostentación de luxo; o edificio d'Academia amolecendo na banalidade dos ladrillos a sua terribre seriedade lexicográfeca e duas grandes veciñanzas: o Museu do Prado e o bosque do Retiro que tamén se fai un pouco académico na murcha graza do Parterre —mármores, pinos, eronimus poirentos— istrumentado en octava real de xardineiría.

Cabanillas, bohemio do atrántico, dono de todol-os pazos d'ensoño de Cambados, poeta que no rosario do espadeiro ouve cantigar as forzas eternas da Galiza, e colle no verso o latexar da serra e da veiramar, o amigo da ceibe risada e o consoador da tristeza do pobo, levóu á xuntanza académica os ecos bárdicos da mar galega. Da mar que galga nos cóns e da mar que brúa, canta e dorme na y-alma infinda da Galiza. E como si entrara na Academia unha forza cósmica. Falóu de Pondal. NÓS non vai a comentar o seu discurso. Tod'a Galiza leeuno nos xornais i-evocóu a figura lanzal do poeta, os hourizontes sempre nosos dos «Queixumes», o canto mañanceiro dos «Eoas» a través da prosa castelán, baril i-espresiva, do seu grande e querido poeta. Finas matizaciós, ouservaciós soilo propias de quen afondóu esa y-alma céltiga da Terra e de Pondal, franca profesión de fé artísteca e moitas cousas mais, contén o fermoso traballo de Ramón Cabanillas, páxinas esquirtas de un pulo, xurdidas do curazón e do celebre acostumados á presenza da inmorredoira Poesía. Un airiño de mocidade debeu correre por tod'o barrio doutrinal e aquila paisaxe de solpor que compón sobr'as masas de vexetación do parque madrileño, debeuse tinxir de un raio novo, d'abrente, mollado na comba do Grande Atrántico e na frouma rumorosa dos piñeirals de Bergantiños. O Sr. Marqués de Figueiroa esprimentou, de fixo, a mais fermosa tarde da sua vida d'académico. Pois il foi o primeiro en erguer diant'os púbricos de Madrí o prestixio da Poesía galega e agora como poeta e como catador esquisito dos valores da Galiza, tivo a alegría de tecer un saúdo emocionado en honra da Galiza, persoalizada no seu poeta de maor alento. NÓS xunta o seu aprauso ó unánime aprauso da Galiza pra Cabanillas e Figueiroa.

GORSEDD DOS BARDOS DA BRETAÑA DE 1929.

Temos recibido a proclama espallada pol-o Colexio dos Bardos da Armórica invitando ao Gorsedd dos Druídas, Bardos e Ovates que se terá na pintoresca cidade de Huelgoat o Domingo 18 eo Luns 19 d'Agosto que ven.

O Gorsedd é patrocinado pol-a Sociedade Anónima d'acción bretona *Armórica*, e acollido pol-o Consello municipal e o Sindicato local d'iniciativas de Huelgoat.

Eis o programa:

O domingo 18, haberá festas bretonas: loita, cortexo, festa de teatro, concerto e danzas.

Ao serán teráse o *Gorsedd kuz* en duas partes: 1.ª de todol-os membros; 2.ª do Comité.

O luns 19, haberá unhá misa pol-os Bardos difuntos, e despois ás 9 xuntaránse todos na Alcaldía pra iren procesionalmente ao bosque chamado *Saoulec,* onde, riba d'un dólmen natural, teránse as cirimonias do *Gorsedd Digor*.

A meio día, xantar dos Bardos, Autoridades e Invitados, e despois, excursión á Capela de Saint-Herbot e á Cascade.

Prégase a asistenza aos Druidas, Bardos, Ovates, Discípulos e Recipendarios.

Nós coidamos que Galiza debera mandar unha repersentazón a esa xuntanza, o qual había servir pra estreitar as nosas relaciós espirtuás co-aquela terra que tan ben sabe conservar as mais antigas tradizóns do pasado céltigo, e o senso espirtual da nosa raza.

NOTAS ESPALLADAS.

Aparte damos unha impresión do estreno de *O Mariscal*, ópera de Losada sobre o drama do Vilar Ponte e Cabanillas, o qual, apesares do pouco, exiguo, recramo de imprensa, foi un eisito cumprido e sin volta. *O Mariscal* ha dar a volta trunfal a Galiza, ha dar volta a España, ha percorrer a Europa.

—

Co estreno, coincideu a saída da segunda edizón do drama, feita pol-a editorial

NÓS. A primeira, do ano 1926 esgotárase en poucos días, en moitos lados sen siquera pasar pol-as libreirías. Da d'agora, edizón popular e pra todos, hai xa moitisma demanda.

—

No pabellón de Galiza na Esposizón de Sevilla trátase d'istalar unha bibrioteca de libros galegos modernos. O Seminario d'Estudos Galegos enviará todal-as suas pubricazóns.

—

O noso Castelao áchase arestora en Bretaña, estudando os Perdóns e Cruceiros e outros aspeitos de Arquiteitura, Iconografía e Arte popular. Sorprendido das semellanzas coas nosas cousas, leva xa feito un labor enorme de deseños, apuntes e notas, ademais de tratar alí con todal-as persoas enteiradas d'istes asuntos.

LIBROS

VAOSILVEIRO, novela, por Gonzalo López Abente, A Cruña, NÓS, volume 20, 1929.

Veleiquí unha nova novela galega das chamadas a figuraren n-un posto de honra. O poeta de Muxía fai n-ela alarde de un estilo rico e abondoso de descripciós e de imaxes e d'unha fonda coñecencia da lingoa. Dende *O diputado por Veiramar,* a obra en prosa de Gonzalo López Abente vai medrando e sendo cada dia de mais longo alento. É dino de nota que apesares de ter buscado n-esta e en *Buserana,* temas de fondo dramatismo, o acento do prosista non sexa endexamais tan grave e virilmente melancóneco, coma é o do poeta, senon mais ben brando e coma vencido da sensibilidade. En *Vaosilveiro,* López Abente —que é sempre un clásico no senso en que o era Pondal, seu parente, clásico sen deixar de ser romántico— colle un tema coñecido e espallado na literatura universal: o do rapaz namorado da sua madrasta, coma se dixeramos, a mitade do *complexo d'Edipo,* e dalle un desenrolo persoal, resólveo no mundo do esprito, sen freudismo, sen lixar co-a mais pequena nódoa de baixa paixón, a pureza da paisaxe que sirve de fondo. D'iste xeito, o amor de Don Fins e Doña Elvira resulta tan puro e tan castamente bucólico —porqu'esta novela fai lembrar as novelas pastorales, e non somentes pol-o ambente— com'o d'Alberte e Sabeliña, que alí aparez como episódico, anque necesario pra presentar diante dos ollos de Don Fins a imaxe viva d'unha dita pra il imposíbele. E apesares d'elo, a novela dá a impresión de ter n-ela romantizado o seu autor unha historia da vida real, semella que aquelo foi certo.

SEGUNDO LIBRO DE COUSAS, por Castelao, A Cruña, NÓS, 1929.

Cada *cousa* d'estas *cousas* de Castelao, dobladas de deseño e verba, é unha pequena obra de arte, pequena pol-o grandor, e xa van moitas, e ainda ten moitas mais producidas e moitas mais ainda por producir. Ten pra facer co-elas o poema inteiro da Galiza de hoxe. Xa temos dito outras veces que cada unha é unha novela n-unha páxina, porqu'en todas elas, anque co escrito abonda, atrás do escrito hai moito mais. De cada unha poderíase sacar unha novela, un poema, un drama, unha comedia, e outro escritor mais difuso fariao, mais il nono fai; dá o preciso, toda a intensidade do caso en poucas liñas, e por iso é o criador d'un xénero novo, que anque ten derivaciós, é somentes d'il, poil-as derivaciós xa son outra cousa. Será cecais qu'il procede com'humorista, e o humorismo require o esquematismo, e d'eiquí a sua técnica. Mais ser é unha técnica espontánea, por mais que il despois pule e refai e escribe cada cousa moitas veces, probabelemente, sen quedar endexamais satisfeito de todo, por amor da perfeizón, pro é seguro que as cousas surten xa feitas así coma son do pirmeiro pulo. E cada unha ten a sua sorpresa; non hai ningunha que poida ser adiviñada, e sendo todas cousas de realidade, *cousas da vida,* que acontecen de certo, que se non aconteceron, han acontecer algunha vez por forza, son asi e todo todas estranas, como o é a vida, despois de todo. As *Cousas* de Castelao enseñan mais da psicoloxía dos galegos, e da psicoloxía de todol-os homes, que todol-os outros inquéritos que se poidan facer. Non somentes as verbas: os deseños o mesmo, porque están cheos de alma. Castelao é un grande artista e un grande escritor, un escritor e un artista cheo d'ideias, cheo de fonda sabidencia, un dos espritos mais complexos e mais fortes que hai na nosa terra. E nas *Cousas* está o Castelao, anque o Castelao sexa ainda moito mais.

Iste segundo libro, mais nutrido, e com'o anterior, moi ben editado.

MONUMENTOS DE PORTUGAL. THOMAR. Porto, Litografía Nacional, 1929.

Iste quaderno, primorosamente editado, é o segundo d'unha pubricazón que, posta

baixo o patrocinio da *Associaçâo dos Archeólogos Portugueses*, proponse vulgarizar a coñecencia da riquísma arte moimental do país veciño. Editada pol-os Sres. Ignacio A. de Sousa e Filho, Litografía Nacional, do Porto, leva pubricado dous volumes, o primeiro adicado ao Mosteiro da Batalha, con descripzón feita pol-o Dr. Vergilio Correia —e que non chegou a nós, a pesares do anuncio que nos fora feito, sen dúbida por se ter perdido— e o segundo que reseñamos, e anuncia outros en col do Porto, Alcobaça, Leiria, Cintra e Mafra.

O adicado â histórica e moimental vila de Thomar, ven escrito pol-o Dr. Vieira Guimarães, co texto en portugués, francés e inglés, 18 deseños, 38 fotografías e unha vista panorámica. Estúdanse eiquí as eirexas de Santa María dos Olivais, Santa Iria e San João, e o Convento da Ordem de Christo, verdadeira maravilla da arte manuelina, c'unha esposizón crara e sinxela, persuasiva e chea d'engado, apropósito pra levar â xente a coñecencia suficente dos fermosos moimentos de Thomar.

Esta coleizón faráse indispensábele a cantos queiran ter unha coñecencia da arte portuguesa antiga, e sinifica un loubábele esforzo pra o que desexamos un éisito cumprido. Desexaríamos tamén qu'estas pubricazóns tan doadas d'adquirir, s'espallaran na nosa terra pra que todos coñecéramos ben Portugal, e foran imitadas pra levar a todos â coñecencia de Galiza.

REVISTAS

A NOSA TERRA, 1.º Mayo 1929.

SUMARIO: *Ao decorrel-os días.—A cultura dos paisanos*, por Ramón Otero Pedrayo.—*Con ferreñas e pandeiro*, por Damil.—*O mimetismo arquitectónico*, por Fiz Mosteiro.—*No cerne dos pirineos*, por Abel Demo.—*A Galicia*, (himno) do P. Celestino García Romero.—*Comentarios*, por Millobre Pinto.—*A alborada dende lonxe*, por Avelino Rodríguez Elías.—*Faíscas*, por Víctor Casas.—*Dóas*, por Antón Goy Díaz.—*Follas novas.—Lecturas.—Carta aberta*, por F. A. —*En Bos Aires.—Lesta Meis.—Galicia na Academia Hespañola.*

BIBLOS, Coimbra, Março e Abril 1929.

SUMARIO: J. Leite de Vasconcelos, *O «Peregrino da América» de Nuno Marques Pereira, como fonte da investigação etnográfica.*—José María Rodrigues, *A dupla rota de Vasco de Gama em «Os Lusíadas», V. 4-13 e as objecções do Sr. Almirante Gago Coutinho.*—Vergilio Taborda, *Maquiavel e Antimaquiavel.*—Louis Papy, *Uma sciencia nova: A geografia humana.*—Francisco Morais, *Da miniatura medieval e sua relação com os codices miniaturados da Biblioteca da Universidade de Coimbra.*—Ernesto Donato, *«Os Reservados» da Biblioteca da Universidade de Coimbra.*—Varia.—P. José dos Santos Mota, *Metrica de Camões.*

NACÂO PORTUGUESA, Série V, tomo II, fascículo 8.

SUMARIO: Cesar d'Oliveira, *Á memoria de Antonio Sardinha. Antonio Sardinha demolidor e revolucionario.*—Marcelo Caetano, *Obidos.*—J. Mendes da Cunha Saraiva, *A coroa de prata do tumulo d'El-Rei don João IV.*—João Ameal, *O verdadeiro perfil de El-Rei D. Miguel.*—Antonio Serras Pereira, *Formação social da Nacionalidade portuguesa.—Das ideias das almas e dos factos.*

Serie V, Tomo II, fascículo 9.

SUMARIO: Francisco Beliz, *O amor da terra na obra de Antonio Sardinha.*—Santos Coelho, *A questão romana.*—Doutor Cabral de Moncada, *«Ideal e facto sensivel, política e sciencia, meios e fins».*—Marcelo Caetano, *Tres livros.*—Rodrigo de Sá Nogueira, *O nome «Portugal».—Das ideias das almas e dos factos.—Na feira das letras.*

AN OALED, 2.º trimestre, 1929.

SUMARIO: *Arguments en faveur de l'enseignement du breton*, par Taldir.—*Histoire de la Boulangerie bretonne*, par Morel.—*Impressions d'un soldat breton au Maroc. —La belle histoire de M. Saint Hervé*, par P. Allier.—*Un Philosophe Athée, Le Dantec*, par Taldir.—*Un barde jacobin*, par Le Mercier D'Erm.—*Reverie dans une église*, par Abgrall.—*Le Coeur*, par Galoy.—*An Oaled*, gant Dirnador.—*Eurenjou Kana*, gant Ch. Ar Braz.—*Sant Gwellas a Ruis*, gant Ab Hernin.—*Buez eur paour kez Kouer*, gant Godest.—*Troiou Iann Fineu*, get Potr Er Gemene.—*Les Vedettes de chez nous.—Echos et nouvelles.—Bibliographie.—Souscription Ives Berthou.—Illustrations.*

GALICIA CLINICA, n.º II.

SUMARIO: *El pase al Estado de los Médicos Inspectores municipales de Sanidad*, por Dr. A. Gutierrez Moyano.—*El problema de la herencia en la parálisis espinal espasmódica*, por Juan José Barcia Goyanes.—*Las*

reacciones de floculación en la sífilis, por Federico Beato.—*Paraplegia familiar espasmódica,* por Dr. Eduardo Pérez Hervada.—*Comentarios clínicos,* por Dr. Gutiérrez Moyano.—*Fisioterapéutica,* por A. G. M. — *Jornadas médicas gallegas.* — *Libros, prensa, notas,* etc.

REVISTA DE GUIMARÃES, Julho-Dezembro, 1928.

SUMARIO: J. Leite de Vasconcellos, *«Guimarães agradecido».*—Pedro Victorino, *Museus, Galerias e Colecções.*—Fermin Bouza Brey e Florentino L. Cuevillas, *Paralelos galegos a unha práctica popular trasmontana.* P. Aloisio Tomás Gonçalves, *S. Gualter de Guimarães, Ensaio biografico.*—Fernando de Castro Pires de Lima, *Cancioneiro de S. Simão de Novais.*—Jose Luis de Pina, *A Penha eneolítica.*—Mario Cardoso, *A Pedra Formosa.*—Luis de Pina, *O románico no Concelho de Guimarães.*—Eduardo d'Almeida, *Algumas palavras sobre S. Mamede.*—R. de Serpa Pinto, *Museu de Martins Sarmento.*—M. C., *O Coloso de Pedralva.*—Luis de Pina, *Subsidios para a arqueológia do Concelho de Guimarães.*—A. Tiburcio de Vasconcelos, *Colecção de estampas e índice de gravadores.*—Alberto V. Braga, *Curiosidades de Guimarães. Maltas de salteadores.—Uma quadrilla de nomeada.*—Eduardo d'Almeida, *Os cónegos da Oliveira.*—M. C., *Bibliografia Sarmentina.—Apreciações da conferencia sobre S. Mamede.*—Francisco Martins, *Boletim.*

L'ITALIA LETTERARIA, Roma.

O notabilísmo semanario italián *La Fiera letteraria* trasladouse de Milán, onde se pubricaba, pra Roma, e trocou o nome que levaba pol-o de *L'Italia letteraria.* O primeiro número trasformado surtiu o 7 d'Abril. O esprito é o mesmo; G. B. Angioletti, no seu *Saluto a Roma,* dí que un amigo escríbelle â capital: «Non esquecel-a nosa vella e querida Lombardía», e que algús dos que o despediron en Milán, decíanlle: «En Roma gastarédesvos, en Roma non traballaredes, en Roma estase demasiado ben, e as iniciativas literarias cân unha atrás d'outra antre a indifrenza universal». Verbo d'isto, poderíamos comentar ou millor ainda, paralelizar.

Nos tres números que temos recibido de *L'Italia letteraria* atopamos moitas cousas dinas de nota, antre elas, *Un idillio letterario di Giovanni Verga,* a novela de Carlo Linati *Umanità «au ralenti», Fasti e decadenza de l'Adagismo,* de moito esprito, *San Benedetto, gentiluomo nella Casa di Dio,* de Cesare Angelini, co-as seizóns de costume, e notas de Giacomo Prampolini en col de escritos de Jose Francesco Pastor sobre o esprito español e de Rovira Virgili sobre o sport.

SEARA NOVA, números 141 e 156.

ALGUNS artigos: *O problema da cultura em Portugal,* por Antonio Sergio; *A moderna Galiza.—O seu regionalismo,* por Carlos da Cunha e Vasconcelos; *A questão religiosa na Catalunha,* por P. C.; *Sequeira e Goya,* por Reynaldo dos Santos; *O meu catolicismo,* por José Osorio de Oliveira; *Os Intelectuais e a Politica,* por Raul Proença: *A moderna orientação universitaria de Alemanha,* por J.; etc.

TAULA, Valencia, número 18.

SUMARI: *3.ª Taula de Poesia.—Blasco Ibañez i Valencia,* A. Pizcueta.—*Sobre l'acció dels solitaris,* Carles Salvador. *–Epistolari Horculo,* El Velluter.—*El músic Respighi a València,* Eduard Ranch.—*Vives i la llengua materna,* Foster Watson.—*La descoberta de la ciudat,* Artur Perucho.—*Lletres Falleres,* El Secretari.—*Flames,* Godofred Hernandez.—*Lloa de la Falla,* F. Caballero i Muñoz.—*Notes.—Bibliografie.*

Número 19.

SUMARI: *3.ª Taula de Poesia.—Estampes nòrdiques,* J. Reig.—*Falòrias,* F. Caballero i Muñoz.—*Un cultor del monosílab,* F. Mateu i Llopis.—*2 contes nous,* Carles Salvador.—*El músic rus Alexandre Glazunoff,* Eduard Ranch.—*Algunes dades per a l'estudi de la prehistoria de Vall digna,* Francesc Valiente.–*Poesies,* Pasqual Asins. *Notes.—Bibliografie.*

Número 20.

SUMARI: *3.ª Taula de Poesia.—Infants als microscopi,* Carles Salvador.—*El valencià i Garcia Sanchiz,* A. Pizcueta.—*Algunes dades per a l'estudi de la prehistoria de Vall digna,* Francesc Valiente.—*Qui són els de la 3.ª Taula de Poesia.—¿Que opina vosté sobre Taula? De la bellesa interior,* Angeli Castanyer.—*Gavina Blanca,* V. Ramirez Bordes.—*La rosa del amor,* Miguel Durán.—*Juliá Ribera, i el «Llibre del Repartiment»,* El Velluter.—*Notes.—Bibliografie.*

EL EBRO, Barcelona, Mayo 1929.

SUMARIO: *El pecado de ser aragonés,* por J. Calvo Alfaro.—*Los tulipanes de Holan-*

da y una frase de Costa, por Almogávar.—*Aragón ante el mundo*, por Jaime Ubieto.—*Los problemas de Aragón. Comunicaciones.*—*Economía aragonesa*, por Almanzor de Sobrarbe.—*Don Jaime el Desdichado, Conde de Urgel*, por A.—*Las campanas de mi pueblo* (poesía), por Almogávar.—*Labor laudable.*—*Diálogo Gradense*, por José Zuzaya Cambra.—*Viva el pueblo aragonés!* (poesía), por J. Bueno Gil.—*Alcolea de Cinca*, por A.—*Del corazón de Ribagorza.*—*Suscripción pro-Costa.*

ANALES DEL CENTRO DE CULTURA VALENCIANA, año II, n.º 3, 1929.

SUMARIO: *Sesión inaugural del Centro de Cultura.*—*Memoria leida por el señor Secretario.*—*Discurso leido por el Director de número Ilmo. Sr. D. José Luis Almunia.*—Rodrigo Pertegás (J.), *Discurso necrológico del Dr. D. Faustino Barberá Martí.*—Sanchis Rivera (M. I. Sr. D. J.), *Un códice de sermones de San Vicente Ferrer en Aviñon.*—Ivars O. F. M. (Fr. A.), *Estage de Juanot Martorell en Londres (1438-1439).*—Rodrigo Pertegás (I.), *De re militari.*—Pardo (Luis), *Adición al avance de un catálogo de nombres vulgares de la fauna valenciana.*—Primitiu (Nic.), *D'arqueologie. Excavacions de Valencia.* *El Centro de Cultura valenciana en el segundo semestre de 1928.*—*Bibliografía.*—*Revista de Revistas.*

BULLETIN DU MUSÉE BASQUE, Bayonne, n.º 3-4, 1928.

SOMMAIRE: Etudes: H. Gavel, *La langue basque.*—Notices pour un catalogue: J. Nogaret, *Un nouvel ouvrage du Comité de Urquijo.*—P. Burguburu, *Les poids de la ville de Bayonne.*—Chronique: W. Boissel, *La «Semaine Basque» de Bucarest.*—P. Lhande, *Basques et Roumains.*—H. Cerveau, *Les conferences du Musée Basque en 1928.*—*Visite de la Sociedad de Estudios Vascos.*—*Nouvelle convention avec la ville de Bayonne.*—*Tableau des Expositions et conferences de 1928.*—*Le Livre d'Or.*

Imprenta NÓS, Real 36-1.º, A CRUÑA

PORTUCALE

REVISTA ILUSTRADA BIMESTRAL DE CULTURA LITERÁRIA, SCIENTÍFICA E ARTÍSTICA

Estuda a Terra, o Povo, e a Língua de Portugal

Bibliografía portuguesa e estranjeira

Directors:

AUGUSTO MARTINS, CLAUDIO BASTO & PEDRO VITORINO

Colaboração dos melhores Escritores portugueses

Assinatura anual:

Portugal continental e insular, 15 escudos.
Colónias portuguesas, 25 escudos.
Brasil, 10 pesos 000 réis.
Outros Países, 6 chelíns.

Redação e Administração:

R. dos Mártires da Liberdade, 178
Pôrto (Portugal).

Edicións de MARANUS

Rua dos Mártires da Liberdade, 178 **PORTO**

Nórton de Matos—A Provincia de Angola	30	esc.
Wenceslau de Morais—Relance da História do Japão.	12	»
Ezequiel de Campos—Política.	10	»
Carlos Parreira—Ex-Votos.	10	»
João T. de Vasconcelos—Memórias dum caçador de elefantes.	10	»
Branca Lopes Martins—Contos para crianças (ilustrado).	8	»
Cláudio Basto—Foi Eça de Queirós um plagiador?.	15	»
Cláudio Basto—A Linguagem de Camilo.	15	»
—O Doutor Diabo.	5	»
Pina de Morais—Ao Parapeito.	10	»
Leonardo Coimbra—O problema da Educaçao Nacional.	2,5	»
—S. Francisco de Assis.	5	»
—Notas sôbre a Abstracçao Scientifica e o Silogismo.	5	»
Augusto Martins e Marques Teixeira—Tábua de logaritmos (a cinco decimais).	18	»
Augusto Martins—Elementos de Aritmética (1.ª e 2.ª classes).	10	»
—Elementos de Algebra (3.ª classe).	8	»
—Elementos de Algebra (3.ª, 4.ª e 5.ª classes).	18	»
—A Matemática.	10	»
—Trigonometría plana.	10	»
—Liceu Feminino do Porto.	5	»
Lídia Selfulina—Caminhantes.	8	»
A. C. Pires de Lima—Cancioneiro Popular de Vila-Real.	6	»
Leão Martins—Lá diz o ditado...	3	»
Visconde de Vila-Moura—Entre Mortos.	6	»

Pidan o catálogo ilustrado

Use o novo cristal PUNTAL, fabricación de Zeis,
e escrusiva da

CASA DE LOS LENTES

Plaza Mayor, 18. OURENSE.

Droguería e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a Luís Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros **RAFIUM**

De mais dura qu'os de pruma e limpan millor. Véndese en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Lea vostede

Os Camiños da Vida

por R. Otero Pedrayo.

BODEGAS GALLEGAS, PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE
LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 - Ourense

SANATORIO QUIRURGICO DE SAN LORENZO

SANTIAGO DE GALICIA

DE LOS PROFESORES

D. Fernando Alsina y **D. Antonio M. de la Riva**

CIRUJANO — GINECÓLOGO

Establecimento dotado de todol-os elementos que exixen a terapéutica e a hixiene modernas, situado nas aforas da poboazón, moí cerca do paseo da Ferradura

Teléfono número 195

Pra detalles, calquera dos Direitores ou o Médico interno

P A R D O

ÓPTICO CENTÍFICO

Preguntoiro, 32
SANTIAGO

San Andrés 50
A CRUÑA,

CASA EISCRUSIVAMENTE ADICADA A ÓPTICA CENTÍFICA

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos

Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

Xa apareceu

o segundo libro de

C O U S A S

por CASTELAO.

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA e FARMACIA

Pereira, 19 — Teléfono 28

OURENSE

A hixiene nos nenos

é a garantía da sua saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que ás suas altas calidades medicinás xunta toda a finura e prefume d'un xabón de tocador.

Contribuie ô perfeito desenrolo das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitísmo.

JABÓN LA TOJA

ÚNICO EN EL MUNDO

1pta PASTILLA

O Xabrón da Toxa é o mellor. Honra á Galicia no mundo enteiro

AGUAS DE

MONDARIZ

FUENTES DE GÁNDARA Y TRONCOSO

Propiedad de los Sres. Hijos de Peinador

Véndese en todal-as Boticas, Drogueirías Hotels, Depósitos d'augas minerás, Restaurants e vagós-camas de todol-os trés

As mais indicadas en casos de artitrismo, desnutrizón, diabetes, obesidades diversas, doenzas do aparello dixestivo, anemia e neurastenia

Riquisma auga de mesa gaseada naturalmente.

MONDARIZ - BALNEARIO

a 35 kilómetros de Vigo